

Бране Микановић⁷

Милена Стојановић

Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет

МЕДИЈИ У СЛОБОДНОМ ВРЕМЕНУ УЧЕНИКА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Сажетак: *Васпитање је кроз свој историјски развој досегло до медијског васпитања, најновијег, али не и посљедњег развојног облика васпитања. Живот, рад и учење човјека 21. века незамисливи су без медија. Различити медији све више се инкорпорирају и у васпитно-образовни процес, почев од предшколског васпитања, па све до високог образовања и образовања одраслих. Циљ истраживања је да се идентификују начини кориштења медија, те да се утврде ставови о кориштењу медија у односу на социопедагошка обиљежја ученика, те да се изведу импликације о томе које су педагошке вриједности кориштења медија у слободном времену ученика основне школе. Резултати истраживања показују да ученици основне школе у слободном времену користе различите медије, највише ТВ, мобилни телефон и Интернет. Кориштење медија у слободном времену детерминишу следећи фактори: позитивно вредновање медија и телекомуникација, критички однос према медијима, преференције спорта и дружења помоћу медија, аудиомедији и посредне комуникације и радозналост и сврсисходно кориштење медија. У односу на идентификоване факторе утврђене су статистички значајне разлике код појединих фактора у односу на социопедагошка обиљежја ученика.*

Кључне речи: *медији, медијско васпитање, ученик, слободно вријеме.*

ТЕОРИЈСКИ ПРИСТУП

Ријеч медиј потиче од латинске ријечи *medius*, са значењима: средњи, који се налази у средини, усред, напред. Само поријекло ријечи показује да је у питању одређени посредник у комуницирању. Под медијем као елементом комуникације подразумијевамо свако средство чијим се дјеловањем остварује комуницирање, чије су претпоставке, мотиви, садржај, ефекти и посљедице у мањој или већој мјери одређени самим медијем. У вези са појмом комуникација је и термин *масовна комуникација*. Такву

⁷ brane.mikanovic@ff.unibl.org

комуникацију можемо објаснити и разумјети помоћу три категорије: а) *медијација (посредовање)*; б) *селекција и конструкција* и в) *медијски продукт* (Лазих, 2007).

Медији 21. вијека, више него икада раније, нагињу према новом подручју, тзв. *измишљеној стварности*. То је корак више од фикције, два корака више од чињеница али садрже и фикцију и реалност. Та виртуелна стварност тако постаје нешто свакодневно у нашим животима.

У данашњем свијету, информација постаје све важнији ресурс који се прожима кроз све сфере друштва. Часописи су били први облици медија који су наслутили промјене у друштвеним и културолошким тенденцијама, они су данас прешли у фазу специјализованости. Данас су ту и ТВ, радио и Интернет. Њега не би било да нема компјутерске мреже, за коју се каже да је први прави мултимедиј у историји људског комуницирања. Мултимедијски систем је складан скуп медија у коме је сваки од њих у функцији других да би се остварила симболичка пуноћа посредованих порука и одредио жељени однос између информационог језгра, редувантних и вриједносних елемената у структури поруке (Милетић, 2009).

Интернет је, за разлику од других облика информационих технологија, значајно напредовао у комбиновању интерперсоналне (директне) и масовне комуникације као једносмјерног и двосмјерног утицаја учесника у комуникацији.

Изузетно битно педагошко питање представља и медијска писменост. Ову писменост није лако дефинисати. Један од разлога је само терминолошко (не)разјашњење термина медијске писмености. Медијска писменост није само техничка могућност за коришћење медија већ суштинско овладавање садржајима из медија. Функција је медија и друштвена одговорност, дјеловање у интересу јавности и потреба појединаца, друштва у цјелини и посебно мањих и слабијих група, као што су то дјеца, па у том смислу морају да промовишу разноликост и квалитет програма (Potter, 2001). Медијска писменост учи разумијевању специфичних симболичких језика појединих медија. То су *нови језици* који дјелују у саставима националних језика – филм, радио, телевизија, штампа – а њихова нам је граматика непозната (Carpenter, 1991). Ти језици *комбинују* музику и умјетност, језик и гест, реторику и боју, преферирајући симултаност визуелних и аудитивних слика. Због тога медијска писменост мора укључити естетску димензију, учење о „умјетности медија“, затим учење о „говору и реторици“

као саставном дијелу медијских садржаја и порука и медијске културе те новинарског и медијског дискурса (Zgrabljić-Rotar, 2005). Да сублимирамо све наведено, данас се под медијском писменошћу подразумева: способност *конзумирања* и критичког размишљања о информацијама добијених путем масовних медија и теоријска знања о медијима и масовним комуникацијама и оспособљеност за разумијевање и анализу медијских порука, њихове историјске, културне, социолошке и политичке импликације, као и спознају о могућностима употребе и злоупотребе медија (Ковачевић, 2006). Медији нису ни штетни ни корисни. У слободном времену могу бити користан извор забаве и информација.

У савременом образовању потребно је учинити помак према моделу изградње знања, где наставници, ученици и студенти заједнички дјелују, као партнери на изградњи базе знања коју треба усвојити. Неки од највећих ефеката које нам обезбеђује едукација путем електронских медија је: повећање пажње ученика, повећање мотивације и интересовања; појаву одушевљења савременим концептом наставе; боље разумијевање садржаја; повећање количине запамћеног у односу на традиционалну наставу; могућност примјене знања у новонасталим ситуацијама; повратна информација и *self*-концепт (Ковачевић, 2006).

Ноем Чомски (Noam Chomsky, 2002), велики истраживач медија и медијских утицаја, сматра пак да медији у савременом друштву имају пресудну улогу у саставу контроле и надзора маса, а њима управљају приватни капитал и приватни интереси. Још је горе, сматра он, што школе не чине ништа да би одбраниле људе од тога, него су и саме дио тог апарата за индоктринацију и дезинформисање (Chomsky, 2002).

Виљем Џејмс Потер (William James Potter, 2001) дијели утицаје медија на краткорочне и дугорочне, с обзиром на то кад се утицај појави одмах након конзумирања медија или дуго времена након конзумирања медија. Он истиче да се из медија учи, па тако медији имају посљедице на знање; медији дјелују на наше мишљење о неком питању, односно они стварају наше мишљење, јачају га, обликују; медији дјелују на емоције па током гледања филмова осјећамо страх, бол, тугу, радост, весеље; медији изазивају физиолошке реакције као што су јаче лупање срца, виши крвни притисак, повишени адреналин, нарочито код садржаја који нас плаше или сексуално узбуђују и медији утичу на понашање гледаоца. Ипак, због негативног деловања, важно је освијестити те процесе и механизме дјеловања медија и њихове

улоге у стварању нашег мишљења. Можда је рјешење и у напуштању навика размишљања о томе шта медији чине људима, те шта имплицира да би се на медије требало престати посматрати као свемоћне, већ само као конструктивне (Potter, 2001).

Осврнимо се и на слободно вријеме. У педагошкој литератури појам слободног времена се везује за „вријеме које појединац испуњава и обликује према властитим жељама, без било које врсте обавезе или нужде“ (*Педагошка енциклопедија 2*, 1989: 353). Не можемо заобићи ни дефиницију према којој је слободно вријеме „скуп активности којима се појединац по својој вољи може потпуно предати, било да се одмара или забавља, било да повећава ниво своје обавијештености или своје образовање, било да се добровољно друштвено ангажује или да остварује своју слободну стваралачку способност пошто се ослободи својих професионалних, породичних и друштвених обавеза“ (Dumazdije, 1964: 34).

Активности у слободном времену су све оне које појединац извршава у слободном времену. Њихов избор одређен је субјективним и објективним факторима. Субјективни фактори су одређени статусом појединца, стеченим навикама, врстама васпитно-образовних програма. Доступност садржаја у слободном времену убрајамо у објективне факторе. Драго Бранковић (2003) наводи да све класификације активности у слободном времену имају одређене недостатке. Најприхватљивија класификација активности је она која полази од интересовања појединца. Према том критеријуму разликујемо сљедеће активности: *физичко-рекреативне активности* (интересовања за шетњу, излете, путовања, спортске активности и сл.); *алтруистичко-педагошке активности* (хуманитарне и васпитне активности); *културно-естетске активности* (посматрање, доживљавање и стварање културних добара у области музике, књижевности, филмске, позоришне и ликовне умјетности); *мануелно-дјелатне активности* (доминирају радне активности и радно стваралаштво као хоби); *религијске активности* (посјете религијским објектима, религијски скупови, религијске службе); *хедонистичке-хазардне активности* (хазардне игре, авантуре и сл.); *образовне активности* (активности за стицање знања, умијећа и навика, и развијање одређених индивидуалних способности), (Бранковић, 2003).

Под друштвено-прихватљивим активностима слободног времена подразумевају се оне активности које доприносе рекреативно-продуктивном осмишљавању слободног времена. Оне

су увијек па чак и када означавају само одмор и разбигригу планиране и садржајно осмишљене. Није битно колико је времена на располагању, већ како је то вријеме искоришћено и какве су посљедице самог ангажмана. Проблем који се јавља јесте како појединца мотивисати да „педагогизован” простор слободног времена прихвати и искористи, те да му активности слободног времена постану облик осмишљавања слободног времена и лична потреба за артикулисање властитог животног простора (Грандић и Летић, 2009).

Слободно вријеме има богат васпитно-образовни потенцијал, јер је то подручје различитих активности дјеловања. Данас се у педагошкој науци говори о свеукупности васпитног дјеловања, а такво дјеловање није могуће остварити без обухватања подручја слободног времена.

Васпитно-образовне институције имају посебну улогу у васпитању за слободно вријеме и у оспособљавању дјеце и младих да активније осмишљавају, реализују и искоришћавају своје слободно вријеме. Слободно вријеме има важну улогу у еманципацији и самопотврђивању сваког појединца. Дакле, слободно вријеме је вријеме које појединцу преостаје послје испуњавања породичних, школских, радних друштвених и других обавеза. Слободно вријеме ученика се све више смањује због оптерећености школским обавезама. Улога ваннаставних активности изузетно је важна у подстицању и развоју креативности младих. Брига о креативности у школским условима треба да буде један од најважнијих задатака савремене основне школе која прије свега мора да полази од потреба дјетета, али истовремено и од потреба савременог друштва у којем креативност представља основну полуку развоја (Mlinarević i Gajger, 2010).

Због којих разлога дјеца толико времена проводе пред телевизијом? Све чешће се поставља питање о посљедицама претјераног излагања утицају телевизије, тј. како вријеме проведено пред телевизијом утиче на васпитање дјеце. Посљедице могу бити позитивне и негативне. Једне и друге зависе о садржају који се приказује. Ера компјутеризације и *Интернета* је са собом донијела и могућност да се сва издања из новина нађу и на овом медију. На Интернету је лакше ажурирање информација, промјене се могу вршити из секунда у секунд, па је тако и приступачније и лакше од штампаног издања.

Потребно је развити критичан став код дјеце у погледу медија и садржаја који се путем истих пласирају. Дакле, умјесто дефинисања медија као појаве опасне по друштвене интересе и друштвене вриједности, потребно је подржавати развој различитих медијских стратегија за креирање успешне медијске политике према дјечи. И опет понављамо да ниједан медиј није ни лош ни добар, од начина на који се он користи зависе и ефекти његовог кориштења у васпитању, посебно у васпитању у слободном времену ученика основне школе.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Период основне школе је посебно осјетљив за свако дијете, јер је развој физичких, психичких, социјалних и емоционалних компетенција у том периоду најизраженији. Нема сумње да медији, посебно у слободном времену ученика основне школе, знатно обликују њихов свијет, те позитивно и/или негативно утичу на цјелокупан развој и васпитање. У вези са свим тим могуће је идентификовати већи број проблема. У овом раду одређујемо се за један *проблем* емпиријског истраживања а то је улога медија у васпитање ученика основне школе у слободном времену. *Предмет* овог истраживања претставља испитивање мишљења и ставова ученика основне школе о улози медија у слободном времену. *Циљ истраживања* је идентификација мишљења и ставова ученика о улози медија у њиховом васпитању у оквиру слободног времена.

У емпиријском истраживању кориштене су: *метода теоријске анализе и синтезе* и *survey истраживачки метод*. Од истраживачких техника кориштене су: *скалирања* и *анкетирања*. За потребе истраживања конструисали смо упитник којим смо жељели да откријемо шта је за ученике слободно вријеме, начине на који га проводе, и да ли и у којој мјери користе медије у слободном времену. Затим смо конструисали скалу Ликертовог типа, чија релиабилност износи $\alpha=(0,73)$. Помоћу ње идентификовали смо процјене ученика о улози медија у слободном времену.

Узорак чини 200 ученика основних школа у Власотинцу и Лесковцу. Од тога је 108 или 54% испитаника мушког и 92 или 46% испитаника женског пола. Према успјеху, узорак чини 16 или 8% добрих, 68 или 34% врло добрих и 116 или 58% одличних ученика. У истраживању је учествовало по 50 или по 20% ученика од петог

до осмог разреда. Статистичка обрада података вршена је примјеном програма *SPSS 21.0 for Windows*. Израчунавани су: фреквенција, проценат, χ^2 – хи квадрат, t-вриједност, анализа варијансе (ANOVA) и примијењен је поступак факторске анализе.

АНАЛИЗА И ИНТЕРПРЕТАЦИЈА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Након проучавања релевантне литературе, први корак био је конструкција скале. Након конструисања скале приступили смо факторској анализи, с циљем редукције броја ставки за испитивање ставова о слободном времену ученика и утицају медија, с намјером да идентификујемо факторе који највише детерминишу кориштење медија у слободном времену. У *Табели 1.* приказујемо кључне показатеље на основу којих смо идентификовали пет фактора.

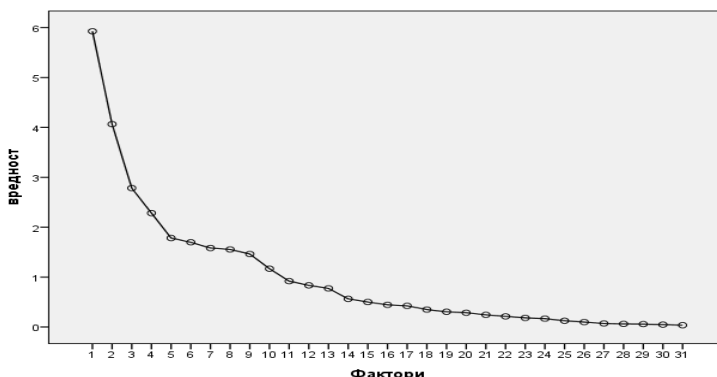
Табела 1. Факторска анализа

Фактори	Прије ротације			Након ротације
	Карактеристични корјен	Процент варијансе	Кумулативни проценат	Карактеристични корјен
Позитивно вредновање медија и телекомуникација	5,93	19,12	19,12	4,94
Критички однос према медијима	4,07	13,11	32,23	4,17
Преференције спорта и дружења помоћу медија	2,78	8,97	41,21	3,17
Аудиомедији и посредне комуникације	2,28	7,36	48,58	3,76
Радозналост и сврсисходно кориштење медија	1,78	5,74	54,33	3,15

За добијање ротираног рјешења у анализи коришћена је Промакс ротација. Примијењена скала процјене за мјерење ставова ученика о улози медија у слободном времену показује добре метријске карактеристике, што показује кумулативни проценат (54,33%) као и проценат објашњене варијансе за сваки од укупно пет екстрахованих фактора појединачно.

Из *Графикана 1.* видимо да преломна тачка пада на петом фактору што смо и урадили. Према Кателовом принципу пресјек

треба направити на оном броју где фактори крећу да се групишу у силазни низ. У нашој анализи се показује да је пет фактора најоптималнији број који треба да задржимо у циљу даље статистичке анализе података.

Графикон 1. Кателов тест одрона

Након издвајања фактора, у скалеру смо задржали тврдње тако да ни једна од њих нема засићење ниже од 0,35. Та чињеница иде у прилог солидно конструисаног инструмента. Инверзија је извршена само код двије тврдње, јер су оне имале негативан предзнак, прије добијања коначних факторских скорова. Пет добијених фактора смо именовали према садржинским критеријумима појединачних ставки.

Примијењена факторска анализа омогућава да се у даљој обради резултата истраживања објективније утврде разлике између ставова о утицају мас-медија на слободно вријеме у односу на социопедагошка обиљежја ученика.

НАЧИН ПРОВОЂЕЊА СЛОБОДНОГ ВРЕМЕНА И НАЈЧЕШЋЕ КОРИШЋЕНИ МЕДИЈИ

На основу података приказаних у Табели 2. уочавамо да се највећи број ученика у слободном времену бави спортом (56 или 28%) и да гледа ТВ (такође 56 или 28%). Само по 4 или по 2% ученика слободно вријеме проводи са породицом или учествује у волонтерским активностима. У односу на понуђене начине провођења слободног времена утврдили смо статистички значајну разлику ($\chi^2=100,1$, уз $df=6$ и $Sig.=0,000$) на нивоу 0,01.

Табела 2. Начин коришћења слободног времена

Начин провођења слободног времена				
	f	χ^2	df	Sig.
Бавим се спортом	56			
Гледам филмове	36			
Гледам ТВ	56			
Сурфујем интернетом	24			
Дружим се са вршњацима	20			
Проводим вријеме са породицом	4			
Учествујем у волонтерским активностима	4			
Тотал:	200	100,1	6	0,000**

** Статистички значајна разлика на нивоу 0,01.

У Табели 3. приказујемо податке о томе шта ученици основне школе најчешће прате путем ТВ-а. Највећи број испитаних ученика (104 или 52%) прати филмове и тв серије, што у односу на популацију и није велико изненађење. Прихватљиво је то што 40 или 20% испитаних ученика прати документарне емисије, али није прихватљиво што само 8 или 4% ученика прати образовне емисије. И у односу на праћење ТВ-е садржаја у слободном времену утврдили смо статистички значајне разлике ($\chi^2=276,0$, уз $df=6$ и $Sig.=0,000$) на нивоу 0,01.

Табела 3. Праћење ТВ-е садржаја у слободном времену

На ТВ-у најчешће гледам				
	f	χ^2	df	Sig.
Филмове и серије	104			
Документарне емисије	40			
Музички програм	8			
Спорт	32			
Забавни програм	4			
Образовне емисије	8			
Нешто друго	4			
Тотал:	200	276,0	6	0,000**

** Статистички значајна разлика на нивоу 0,01.

Ученици основне школе *Интернет* користе у различите сврхе. Највећи број ученика (108 или 54%) *Интернет* користи због комуникације, у образовне сврхе (учење помоћу Интернета) овај медиј користи 44 или 22% испитана ученика. Подаци показују да 12 или 6% ученика не користи Интернет, вјероватно из разлога што исти не посједују. Дакле, и у односу на разлоге због којих

ученици у слободном времену користе *Интернет* утврдили смо статистички значајне разлике ($\chi^2=108,8$, уз $df =3$ и $Sig.=0,000$) на нивоу 0,01.

Табела 4. Разлог кориштења Интернета

Интернет највише користим у сврху				
	f	χ^2	df	Sig.
Образовање/учење	44			
Комуникација	108			
Информисање	36			
Не користим	12			
Тотал:	00	100,8	3	0,000**

****** Статистички значајна разлика на нивоу 0,01.

Резултати приказани у *Табели 5*. Показују да ученици основне школе, у односу на *Интернет*, предност дају мобилном телефону.

Табела 5. Разлике у начину комуникације са пријатељима

Са друговима најчешће комуницирам помоћу				
	f	χ^2	df	Sig.
Интернета	68			
Мобилног телефона	84			
Уживо	48			
Тотал:	200	9,76	2	0,008**

****** Статистички значајна разлика на нивоу 0,01.

Путем мобилног телефона комуницира највећи број испитаних ученика (84 или 42%). Забрињавајућа је чињеница да су медији замијенили директну комуникацију, односно дружење. Приближно се само једна четвртина испитаних ученика (48 или 24%) дружи са друговима (вршњацима).

КОРИШТЕЊЕ МЕДИЈА У СЛОБОДНОМ ВРЕМЕНУ УЧЕНИКА ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

Конкретизацијом истраживачких задатака жељели смо да утврдимо ниво конзумације одређених медија у слободном времену ученика основне школе. Подаци приказани у *Табели 6*. потврђују досадашње налазе када је у питању кориштење ТВ-а. Мали број ученика не користи ТВ у слободном времену (12 или 6%). Тек приближно једна четвртина испитаних ученика (28 или 14%) сматра да просјечно гледа телевизију у слободном времену.

Између испитаних ученика, у корист 160 ученика који сматрају да просјечно гледају телевизијски програм у слободном времену утврђена је статистички значајна разлика на нивоу 0,01 ($\chi^2=197,9$, уз $df=2$ и $Sig.=0,000$).

Табела 6. Учесталост гледања телевизије у слободном времену

Колико слободног времена посвећујеш гледању ТВ-а		χ^2	df	Sig.
Просечно	160			
Превише	28			
Нимало	12			
Тотал:	200	197,9	2	0,000**

** Статистички значајна разлика на нивоу 0,01.

Педагошки много пожељнија активност ученика основне школе у слободном времену је активност читања.

Табела 7. Учесталост читања у слободном времену

Да ли читаш у слободно време				
	f	χ^2	df	Sig.
Да	120			
Не	80			
Тотал:	200	8,00	1	0,005**
Најчешће у слободно вријеме читам књиге следећег садржаја				
	f	χ^2	df	Sig.
Забавне	43			
Научне	40			
Популарне	37			
Не читам	80			
Тотал:	200	24,3	3	0,000**

** Статистички значајна разлика на нивоу 0,01.

Статистички значајна већина ученика, тачније њих 120 или 60% у слободном времену чита. Интересантан је податак да у односу на то коју врсту садржаја читају ученици основне школе у слободном времену не постоје веће разлике. Ипак, није педагошки пожељан налаз да статистички значајна разлика на нивоу 0,01 иде у корист 80 или 40% испитаних ученика који у слободном времену уопште не читају.

У Табели 8. приказани су подаци који говоре о активности ученика у кориштењу друштвених мрежа. Претпостављамо да се чињеница да 180 или 90% испитаних ученика користи друштвене мреже иде у корист ученика виших разреда основне школе.

Табела 8. Активност ученика у кориштењу друштвених мрежа

Имам профил на друштвеним мрежама				
	f	χ^2	df	Sig.
Да	180			
Не	20			
Тотал:	200	128,0	1	0,000**
Веома сам активан/а на друштвеним мрежама				
	f	χ^2	df	Sig.
Да	112			
Не	68			
Тотал:	180	10,7	1	0,001**

****** Статистички значајна разлика на нивоу 0,01.

У односу на број ученика који користе друштвене мреже, нешто мањи број њих констатује да су веома активни у њиховом кориштењу. Стога ученицима основе школе треба пружити педагошку помоћ у развоју медијске културе у слободном времену. У тој активности посебно се треба ослонити на облик групног педагошког савјетовања у школи. С циљем унапређивања васпитања у слободном времену.

ЗАДОВОЉСТВО И ИНФОРМИСАНОСТ УЧЕНИКА О СЛОБОДНОМ ВРЕМЕНУ

Изузетно је важно да ученици основне школе, посебно они у вишим разредима процјењују квалитет свог слободног времена, односно да имају могућност да искажу своје (не)задовољство начином како га проводе. Од посебног друштвеног и педагошког значаја је да се са информисањем о могућностима провођења слободног времена почне што је могуће раније. Ако се та активност изостави у разредној, у предметној настави то никако не би смио бити случај.

Табела 9. Задовољство провођења слободног времена и начини информисања о могућностима провођења слободног времена

Задовољан сам начином на који проводим слободно вријеме				
	f	χ^2	df	Sig.
У потпуности сам задовољан	160			
Нисам уопште задовољан	16			
Дјелимично сам задовољан	24			
Тотал:	200	196,4	2	0,001**

Информишем се о могућностима за провођење слободног времена				
	f	χ^2	df	Sig.
Путем новина	20			
Путем ТВ-а	24			
Путем Интернета	60			
Преко вршњака	72			
Преко родитеља	24			
Тотал:	200	58,4	4	0,000**

** Статистички значајна разлика на нивоу 0,01.

Да је мобилни телефон ствар „без које се не може“ показују подаци да 180 или 90% испитаних ученика посједује мобилни телефон ($\chi^2=128,0$, уз $df =1$ и $Sig.=0,000$) и још алармантнији податак да њих 116 или 58% не може да замисли један свој дан без мобилног телефона ($\chi^2=5,1$, уз $df =1$ и $Sig.=0,024$).

СТАВОВИ УЧЕНИКА О КОРИШТЕЊУ МЕДИЈА У ОДНОСУ НА СОЦИОПЕДАГОШКА ОБИЉЕЖЈА

Захваљујући факторској анализи, идентификовали смо пет фактора који су допринијели структурисању скалера којег смо искористити за утврђивање разлика у ставовима ученика у односу на њихова социопедагошка обиљежја.

У Табели 10. приказани су подаци о ставовима ученика о кориштењу медија у слободном времену у односу на пол. На нивоу цијелог скалера није утврђена статистички значајна разлика. У односу на идентификоване факторе, утврдили смо статистички значајну разлику на нивоу 0,01 код првог фактора ($t=-4,40$, уз $df 158$ и $Sig.=0,000$) и трећег фактора ($t=-6,78$, уз $df 197$ и $Sig.=0,000$). Дјевојнице позитивније вреднују глобалне мреже и телекомуникације, као и преференцију спорта и дружења помоћу медија. Негативан предзнак испред t – вриједности указује на пожељност обрнутих ставова.

Табела 10. Ставови о кориштењу медија у слободном времену с обзиром на пол ученика

	Пол	M	SD	t - вриједност	df	Sig.
Позитивно вредновање глобалне мреже и телекомуникација	мушки	15,07	5,07			
	женски	19,04	7,27	-4,40	158	0,000**
Критички став према мас-медијима	мушки	19,66	7,75			
	женски	18,73	6,07	0,93	198	0,354

Преференција спорта и дружења помоћу медија	мушки	10,11	4,27	-6,78	197	0,000**
	женски	13,82	3,46			
Преференција аудио мас-медија и посредне комуникације	мушки	21,48	5,80	-1,26	198	0,207
	женски	22,52	5,77			
Радозналост и сврсисходна употреба мас-медија	мушки	13,33	4,39	1,83	193	0,068
	женски	12,34	3,17			

Много интересантнији подаци односе се на ставове ученика о кориштењу медија у слободном времену у односу на разред.

Табела 11. Ставови о кориштењу медија у слободном времену с обзиром на разред

	Разред	M	SD	df	F	Sig.
Позитивно вредновање глобалне мреже и телекомуникација	пети	17,72	6,86	3	2,97	0,033*
	шести	16,00	5,95			
	седми	18,64	6,63			
	осми	15,24	6,04			
	Тотал:	16,90	6,47			
Критички став према мас-медијима	пети	19,56	7,89	3	3,61	0,014*
	шести	19,88	7,35			
	седми	16,60	5,51			
	осми	20,92	6,58			
	Тотал:	19,24	7,03			
Преференција спорта и дружења помоћу медија	пети	13,84	4,27	3	5,83	0,001**
	шести	10,48	4,54			
	седми	11,56	3,39			
	осми	11,40	4,41			
	Тотал:	11,82	4,33			
Преференција аудио медија и посредне комуникације	пети	20,76	5,69	3	3,86	0,010**
	шести	22,56	5,89			
	седми	23,92	4,72			
	осми	20,60	6,29			
	Тотал:	21,96	5,80			
Радозналост и сврсисходна употреба мас-медија	пети	13,96	4,07	3	8,03	0,000**
	шести	13,40	4,40			
	седми	13,48	2,3			
	осми	10,68	3,65			
	Тотал:	12,88	3,90			

****Статистички значајна разлика на нивоу 0,01.**

Код свих пет фактора идентификовали смо статистички значајну разлику између ставова ученика о слободном времену у односу на разред. Код првог и другог фактора утврђена је разлика на нивоу 0,05, а код остала три фактора на нивоу 0,01. Аритметичке средине показују да вриједност ставова не прати разред који ученици похађају, тако да код различитих фактора у односу на разред имамо различито вредновање тврдњи о медијима у

слободном времену. Најпозитивније вредновање глобалне мреже и телекомуникација уочавамо код ученика седмог разреда, најнегативније код ученика осмог разреда. Када је у питању критички став према медијима уочавамо да ученици завршног разреда имају најпозитивније ставове. Преференција спорта и дружења помоћу медија најизраженија је код ученика петог разреда, док је преференција аудиомедија и посредне комуникације најизраженија код ученика седмог разреда. Када је у питању кориштење медија у слободном времену радозналост и сврсисходност употребе медија најизраженија је код ученика петог разреда.

У Табели 12. Приказали смо податке о ставовима ученика о кориштењу медија у слободном времену у односу на школски успјех. Статистички значајна разлика на нивоу 0,01 утврђена је код прва четири фактора, док код последњег фактора не постоји статистички значајна разлика.

Табела 12. Ставови о кориштењу медија у слободном времену с обзиром на школски успјех

	Школски успјех	M	SD	df	F	Sig.
Позитивно вредновање глобалне мреже и телекомуникација	добар	10,75	3,13	2	38,61	0,000**
	врло добар	13,47	4,48			
	одличан	19,75	6,26			
	Тотал:	16,90	6,47			
Критички став према мас-медијима	добар	20,75	4,02	2	15,60	0,000**
	врло добар	22,58	7,11			
	одличан	17,06	6,49			
	Тотал:	19,24	7,03			
Преференција спорта и дружења помоћу медија	добар	9,75	3,95	2	42,36	0,000**
	врло добар	8,88	2,67			
	одличан	13,82	4,06			
	Тотал:	11,82	4,33			
Преференција аудио мас-медија и посредне комуникације	добар	18,00	6,96	2	9,51	0,000**
	врло добар	20,58	5,42			
	одличан	23,31	5,45			
	Тотал:	21,96	5,80			
Радозналост и сврсисходна употреба мас-медија	добар	12,75	3,60	2	0,76	0,468
	врло добар	13,35	4,49			
	одличан	12,62	3,56			
	Тотал:	12,88	3,90			

** Статистички значајна разлика на нивоу 0,01.

Уочљиво је да код већине фактора одлични ученици имају најпозитивније ставове, што се може довести у везу са претпоставком да се медији у њиховом слободном времену и најбоље искориштавају.

ЗАКЉУЧЦИ

Резултати истраживања показују да постоји педагошка вриједност кориштења медија у слободном времену ученика основне школе, што је у складу са констатацијама савремених педагога да је данас васпитање досегло развојну фазу коју називамо *медијско васпитање*.

Ученици основне школе у слободном времену користе различите медије, највише ТВ, мобилни телефон и *Интернет*. Кориштење медија у слободном времену детерминишу пет фактора: позитивно вредновање медија и телекомуникација, критички однос према медијима, преференције спорта и дружења помоћу медија, аудиомедији и посредне комуникације и радозналост и сврсисходно кориштење медија. У односу на идентификоване факторе утврђене су статистички значајне разлике код свих фактора у односу на разред, што указује да кориштење медија у слободном времену ученика основне школе има васпитне импликације. У односу на успјех ученика, статистички значајна разлика није само утврђена код фактора радозналост и сврсисходна употреба мас-медија, што је у складу са експлоративном природом ученика основне школе. У односу на пол, статистички значајне разлике су утврђене код два фактора: позитивно вредновање глобалне мреже и телекомуникација и преференција спорта и дружења помоћу медија.

На наставницима, родитељима, стручним сарадницима, али и цјелокупном друштву, остаје да не чекајући конституисање медијске педагогије константно унапређују медијско васпитање ученика основне школе, без обира да ли се оно одвија у школи, породици или слободном времену. Томе знатно може допринијети већа посвећеност циљу медијског васпитања, који треба да обухвати: медијске компетенције, препознавање и критички однос ученика према медијском дјеловању, способност анализе и процјене медијских производа, развој комуникацијских компетенција, мултифункционално знање, интердисциплинарност и сл. Резултати овог истраживања показују да ученици основне школе имају прихватљив ниво медијске културе у слободном времену коју и даље треба снажно оснаживати.

ЛИТЕРАТУРА

- Бранковић, Д. (2003). Педагогија слободног времена, У *Основи педагогије*, Бања Лука: Комесграфика.
- Грандић, Р. и Летић, М. (2009). *Животни стилови слободног времена младих у Србији*. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Dimazdije, J.(1964). Aktuelni problemi sociologije razonode, *Gledišta*, br. 4
- Zgrabljic-Rotar, N. (2005). *Medijska pismenost, medijski sadržaji i medijski utjecaji*. Sarajevo: Medija Centar.
- Ковачевић, М. (2006). Медији и образовање – изазови савременог доба. У *Култура полуса* бр. 4-5, стр. 525-534. Нови Сад.
- Лазић, С. (2007). Масовна култура, масовна комуникација и масовни медији у интеракцији са процесом образовања. У *Педагошка стварност*, бр. 1-2, (34-41). Нови Сад: Педагошко друштво Војводине.
- Милетић, М. (2009). *Школа, медији и доколица у животу младих у Србији*. Нови Сад: Филозофски факултет.
- Mlinarević, V., Gajger, V. (2010). *Slobodno vrijeme mladih – prostor kreativnog djelovanja*. Међународна колонија младих Ernestinovo: 2003.-2008. У *Zbornik radova znanstvenog skupa s међународним судјеловањем*. Osijek: HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad.
- Педагошка енциклопедија 2* (1989). Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Potter, W. J. (2001). *Media Literacy*. Second Edition. London: SAGE Publication.
- Carpenter, E. (1991). *The New Languages*. In Rodman, George (ur.) *Mass Media Issues*. Iowa: Kendall/Hunt Publishing Company.
- Chomsky, N. (2002). *Mediji, propaganda i sistem*. Zagreb: Biblioteka.

TOLERANCE AS THE PRECONDITION OF INTERCULTURAL COOPERATION AND MODERN EDUCATION

Abstract: *In the modern globalistic context of the world, the norms of functioning defaults democracy and tolerance which are necessary for effective communication between different groups like nations, religions, ect. In the multicultural world which is characterized by different and specific norms and values, one of preconditions of such communication is the intercultural education. Problem of cultural differences which is oriented to establishing of equality, affirms intercultural education for providing the more equal educational system for young people through coexistence and mutual tolerance.*

Key words: *tolerance, equality, culture, intercultural education, modern education*